

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

30.06.2023. Nr.1-6/5

Uz 16.05.2023. Nr. 1-04.1/211-pav/2023

Latvijas Republikas Satversmes tiesa
tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Par viedokļa sniegšanu lietā Nr.2023-04-01

Tiesībsargs ir saņēmis Satversmes tiesas 2023.gada 15.maija lēmumu Satversmes tiesas lietā Nr.2023-04-01, kurā tiesa atzīst tiesībsargu par pieaicināto personu lietā un aicina izteikt rakstveidā viedokli par Imigrācijas likuma Pārejas noteikumu 58.punkta un 2022.gada 22.septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5.panta, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24.panta pirmās daļas 8.punkts, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam, 91.panta pirmajam teikumam un 96.pantam, ņemot vērā arī Imigrācijas likuma grozījumus, kas stājās spēkā 2023.gada 20.aprīlī, ar kuriem Imigrācijas likuma Pārejas noteikumu 58.punkts tika izteikts jaunā redakcijā un ar kuriem Imigrācijas likuma Pārejas noteikumi tika papildināti ar 58^{1.}, 58^{2.}, 58^{3.} un 58^{4.} punktu.

Satversmes tiesas lieta ierosināta pamatojoties uz Tatjanas Viļkeles, Annas Sokolovas, Veras Fenčenko, Miroslavas Pavļukaņecas pieteikumu (reģ. ar Nr.231/2022), Nataļjas Titimovas, Jelenas Logunovas, Oļega Bersedska, Nataļas Jemeljanovas, Alevtinas Suncovas, Natālijas Pavļenko, Olgas Truškovas, Nikolaja Žuravļova, Nikolaja Proņina, Olgas Pastores pieteikumu (reģ. ar Nr.3/2023), Sergeja Savinkova, Lidijas Bondarevas, Ludmilas Klagišas, Annas Baleiko, Marija Sokolovas pieteikumu (reģ. ar Nr.15/2023) (turpmāk tekstā – Pieteicēji) par Imigrācijas likuma Pārejas noteikumu 58.punkta un 2022.gada 22.septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5.panta, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24.panta pirmās daļas 8.punkts (turpmāk tekstā abas likuma normas kopā – apstrīdētās normas), atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam, 91.panta pirmajam teikumam un 96.pantam, ņemot vērā arī Imigrācijas likuma grozījumus, kas stājās spēkā 2023.gada 20.aprīlī, ar kuriem Imigrācijas likuma Pārejas noteikumu 58.punkts tika izteikts jaunā redakcijā un ar kuriem Imigrācijas likuma Pārejas noteikumi tika papildināti ar 58.¹, 58.², 58.³ un 58.⁴ punktu.

Pamata fakti lietā

Pieteikumu iesniedzēji ir Krievijas Federācijas pilsoņi (turpmāk – KF pilsoņi), kuri līdz KF pilsonības saņemšanas bija Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi un pēc valstiskās piederības maiņas, pamatojoties uz Imigrācijas likuma 24.panta pirmās daļas 8.punktu, kas

tika izslēgts ar 2022.gada 22.septembra grozījumiem Imigrācijas likumā, bija tiesīgi pieprasīt Latvijā pastāvīgās uzturēšanās atļauju.

Imigrācijas likuma Pārejas noteikumu 58.punkts redakcijā, kas bija spēkā brīdī, kad tika veikti grozījumi Imigrācijas likuma 24.panta pirmās daļas 8.punktā, noteica, ka KF pilsonim, kas ir saņēmis pastāvīgās uzturēšanās atļauju saskaņā ar Imigrācijas likuma 24.panta pirmās daļas 8.punktu, pastāvīgās uzturēšanās atļauja ir derīga līdz 2023.gada 1.septembrim. Ja persona vēlas atkārtoti saņemt pastāvīgās uzturēšanās atļauju, tā līdz 2023.gada 1.septembrim iesniedz apliecinājumu par valsts valodas apguvi atbilstoši Imigrācijas likuma 24.panta piektajā daļā noteiktajam. Pastāvīgās uzturēšanās atļauja personai netiek izsniegta, ja izpildās kāds no Imigrācijas likuma 34.panta pirmās daļas¹ nosacījumiem.

Konstitucionālajās sūdzībās pieteicēji ir norādījuši, ka apstrīdētās normas neatbilst:

- Satversmes 1.pantam, jo ir pārkāpts tiesiskās paļāvības princips - apstrīdētās normas esot pieņemtas ar atpakaļejošu spēku un nenodrošina saprātīgu pāreju uz jauno tiesisko regulējumu;

- Satversmes 91.panta pirmajam teikumam, jo apstrīdētās normas attiecas tikai uz KF pilsoņiem, lai gan citiem ārzemniekiem pastāvīgās uzturēšanās atļaujas, kuras izsniegtas pamatojoties uz Imigrācijas likuma 24.panta pirmās daļas 8.punktu, tiek saglabātas;

- Satversmes 96.pantam, jo tiek pārkāptas tiesības uz privāto dzīvi. Likumdevējs nedrīkst noteikt vienu konkrētu datumu, līdz kuram ir derīgas KF pilsoņiem izdotās pastāvīgās uzturēšanās atļaujas, jo katras pastāvīgās uzturēšanās atļaujas atcelšana esot individuāli izvērtējama, ņemot vērā ar konkrēto personu saistītus apstākļus, t.sk. Latvijā pastāvošās ģimenes saites. Ja personu nav nokārtojusi valsts valodas prasmes pārbaudi nepieciešamajā līmenī, tas varot arī nebūt pietiekams pamats pastāvīgās uzturēšanās atļaujas atcelšanai.

Apstrīdētās tiesību normas

Imigrācijas likuma 24.panta pirmās daļas 8.punkts noteica: “Pastāvīgās uzturēšanās atļauju šajā likumā noteiktajā kārtībā ir tiesības pieprasīt: [...] Latvijas Republikā dzīvojošam ārzemniekam, kurš pirms citas valsts pilsonības iegūšanas ir bijis Latvijas pilsonis vai Latvijas nepilsonis”.

Turpat Imigrācijas likuma 24.panta ceturtnā daļa noteica, ka “šā panta pirmās daļas 8.punktā minētais ārzemnieks pastāvīgās uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai nepieciešamos dokumentus iesniedz 30 dienu laikā pēc lēmuma par Latvijas pilsoņa vai Latvijas nepilsoņa statusa zaudēšanu spēkā stāšanās”.

2022.gada 22.septembrī, izslēdzot Imigrācijas likuma 24.panta pirmās daļas 8.punktu un ceturto daļu, Imigrācijas likuma Pārejas noteikumi tika papildināti ar 58. un 59.punktu, kas attiecīgi noteica:

“58. Krievijas Federācijas pilsonim, kas ir saņēmis pastāvīgās uzturēšanās atļauju saskaņā ar šā likuma 24.panta pirmās daļas 8.punktu, pastāvīgās uzturēšanās atļauja ir derīga līdz

---

¹ Imigrācijas likuma 34.panta pirmajā daļā ir nosaukti tie gadījumi, kad Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (PMLP) atsaka ārzemniekam uzturēšanās atļaujas izsniegšanu un reģistrāciju, un tie būtu: * ārzemniekam nav nepieciešamo finanšu līdzekļu, lai uzturētos Latvijā, * kompetentas valsts iestādes sniegušas informāciju, kas ir pamatu tam, lai ārzemniekam aizliegta ieceļot un uzturēties Latvijā, * ārzemnieks vai viņa uzaicinātājs nav iesniedzis visus Ministru kabineta noteikumos norādītos uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai nepieciešamos dokumentus vai atsakās sniegt pieprasītos paskaidrojumus, kas saistīti ar uzturēšanās atļaujas saņemšanu, * ārzemnieks vai viņa uzaicinātājs sniedzis nepatiesas ziņas vai iesniegtie dokumenti ir iegūti prettiesiskā ceļā, tie ir viltoti vai ar tiem veiktas manipulācijas, * ārzemnieks uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai nepieciešamos dokumentus iesniedzis ar Latvijas Republikā neatzītu vai nederīgu ceļošanas dokumentu vai viņam ceļošanas dokumenta nav, * ārzemnieks ir iekļauts sarakstā vai konstatēts, ka viņam ir noteikts ieceļošanas aizliegums Šengenas teritorijā u.c.

2023.gada 1.septembrim. Ja persona vēlas atkārtoti saņemt pastāvīgās uzturēšanās atļauju, tā līdz 2023.gada 1.septembrim iesniedz apliecinājumu par valsts valodas apguvi atbilstoši šā likuma 24.panta piektajā daļā noteiktajam. Pastāvīgās uzturēšanās atļauja personai netiek izsniegta, ja izpildās kāds no šā likuma 34.panta pirmās daļas nosacījumiem.

59. Dokumentus, kas iesniegti kopā ar uzturēšanās atļaujas pieprasījumu un pārstāvniecībā vai Pārvaldē saņemti līdz dienai, kad stājas spēkā grozījumi par šā likuma 24.panta pirmās daļas 8.punkta un ceturtās daļas un pārejas noteikumu 54. un 55.punkta izslēgšanu, izskata atbilstoši šā likuma noteikumiem, kuri bija spēkā 2022.gada 29.jūnijā.”

2023.gada 5.aprīlī tika grozīts Imigrācijas likuma Pārejas noteikumu 58.punkts, papildinot to ar sekojošiem apakšpunktiem:

“58. Krievijas Federācijas pilsonim, kas ir saņēmis pastāvīgās uzturēšanās atļauju saskaņā ar šā likuma 24.panta pirmās daļas 8.punktu, pastāvīgās uzturēšanās atļauja ir derīga līdz:

- 1) 2023.gada 1.septembrim, ja Pārvaldē līdz minētajam termiņam nav saņemti nepieciešamie dokumenti Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai;
- 2) 2023. gada 31. decembrim attiecībā uz personu, kurai Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai ir nepieciešams apliecinājums par valsts valodas apguvi, ja Pārvaldē līdz 2023.gada 1.septembrim ir saņemta informācija par to, ka šī persona līdz 2023.gada 1.septembrim vismaz vienu reizi ir kārtojusi valsts valodas prasmes pārbaudi un šai personai noteikta atkārtota valsts valodas prasmes pārbaudes kārtošana līdz 2023.gada 30.novembrim, bet Pārvaldē līdz 2023.gada 31.decembrim nav saņemti nepieciešamie dokumenti Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai;
- 3) galīgā nolēmuma spēkā stāšanās dienai lietā par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanu, ja persona iesniegusi nepieciešamos dokumentus šā statusa pieprasīšanai.

58.1 Šā likuma pārejas noteikumu 58.punktā minēto pieteikumu Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai Pārvalde izskata viena gada laikā no pieteikuma saņemšanas dienas.

58.2 Attiecībā uz šā likuma pārejas noteikumu 58.punktā minēto pieteikumu piemērojama zemākā valsts nodeva, kas paredzēta Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa Latvijas Republikā pieprasīšanai iesniegto dokumentu izskatīšanai ārzemniekam.

58.3 Šā likuma pārejas noteikumu 58.punktā minētajām personām pietiekams iztikas nodrošinājums Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai ir arī personai piešķirtā pensija.

58.4 Fizisko personu reģistrā informāciju par šā likuma pārejas noteikumu 58.punktā minēto pastāvīgās uzturēšanās atļauju derīgumu Pārvalde aktualizē 10 darbdienu laikā no attiecīgā derīguma termiņa iestāšanās dienas.”

Sniedzot viedokli Satversmes tiesas lietā, tiesībsargs ievadā vēlētos paust savus apsvērumus par labas likumdošanas principa ievērošanu apstrīdēto normu pieņemšanas gaitā.

Grozījumi Imigrācijas likuma 24.panta pirmās daļas 8.punktā, papildinot Pārejas noteikumus ar 58. un 59.punktu, tika pieņemti pirmsvēlēšanu periodā steidzamības kārtībā divos lasījumos, atvēlot Saeimas atbildīgajā komisijā pieaicinātajiem ekspertiem, tai skaitā tiesībsargam, ļoti ierobežotu laiku padziļināta izvērtējuma sagatavošanai.

Neilgi pēc grozījumu pieņemšanas, tiesībsargs sāka saņemt sūdzības kā no atsevišķiem iedzīvotājiem, tā arī organizācijām ar norādēm uz iespējamiem cilvēktiesību pārkāpumiem. Sūdzībās tika norādīts, ka cilvēki jūtas bezizejas stāvoklī, jo nespēj izpildīt valsts noteiktās prasības līdz 2023.gada 1.septembrim. Tāpat sūdzībās tika norādīts uz

tiesiskās paļāvības principa pārkāpumu, diskrimināciju uz nacionālās piederības pamata, grozījumu negatīvo ietekmi uz personām garantētajām tiesībām uz privātās un ģimenes dzīves aizsardzību un kolektīvās izraidīšanas risku.

Reaģējot uz saņemtajiem iesniegumiem, tiesībsargs 2023.gada 2.martā nosūtīja vēstuli Ministru kabinetam², aicinot to izvērtēt vēstulē norādītos riskus un veikt nepieciešamos grozījumus normatīvajā regulējumā, lai Imigrācijas likuma Pārejas noteikumu 58.punkts atbilstu labas pārvaldības principam un Latvijas starptautiskajām saistībām.

Pēc publiskajām apspriedēm, kurās iezīmējās trūkumi apstrīdētajās normās, 2023.gada 5.aprīlī Saeima veica grozījumus Imigrācijas likumā, radot saudzīgāku pārejas mehānismu Imigrācijas likuma Pārejas noteikumu 58.punkta īstenošanā.

Tiesībsargs vēlas norādīt, ka, grozot normatīvo regulējumu, valsts noteiktajiem ierobežojumiem jābūt noteiktiem tādā likumdošanas procesā, kas atbilst labas likumdošanas principam, turklāt prasība ievērot labas likumdošanas principu attiecas arī Pārejas noteikumiem.

Pārejas noteikumi ir normatīvā akta sastāvdaļa, kurā tiek īpaši reglamentēti dažādi šā normatīvā akta spēkā stāšanās un piemērošanas jautājumi kādā periodā un ar kuras palīdzību normatīvā akta izdevējs citstarp var precizēt un grozīt tiesību normu tiesiskās sekas. Pārejas noteikumos var iekļaut arī tādas tiesību normas, kas noteiktā periodā kavē vai citādi ierobežo kādas citas tiesību normas tiesisko seku iestāšanos.

Labas likumdošanas principa ievērošana ikvienam dod pārlicību par to, ka attiecīgais jautājums ir demokrātiski apspriests, proti, dažādi viedokļi ir pausti un analizēti, un ka dažādu tiesību un likumīgo interešu sadursmes gadījumā labākais iespējamais līdzsvars ir meklēts, ievērojot Satversmē ietvertās vērtības un vispārējos tiesību principus.

No labas likumdošanas principa izriet, ka likumdevējs, nosakot pārejas noteikumus, pārlicinās par to ietekmi uz jau pastāvošajām tiesiskajām attiecībām un nodrošina personas un sabiedrības interešu mijiedarbību tieši pārejas periodā, kad personai ir jāpārkārtos sava rīcība atbilstoši jaunajiem apstākļiem³.

Tiesībsargs vēlas norādīt, ka apstrīdēto tiesību normu pieņemšanas brīdī, netika apspriesta un vērtēta Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu, valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi" ietekme uz apstrīdēto normu izpildi. Minētie MK noteikumi izvirza stingrākas prasības valsts valodas pārbaudēs un var radīt vērā ņemamu apgrūtinājumu vecāka gadagājuma personām pārbaudes nokārtošanai ar pirmo reizi. Tāpat Ministru kabineta noteikumu Nr.157 "Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu, valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi" 46. - 48.punkts paredz valsts valodas prasmes eksāmena kārtošānu informācijas sistēmā. MK noteikumu Nr.157 VII sadaļa "Pārbaudes struktūra un saturs, kā arī norises kārtība" nenosaka atvieglojumus pārbaudes kārtībā tām personām, kurām ir zems digitālās pratības līmenis. Šāds jaunievedums īpaši varētu radīt problēmas pārbaudes nokārtošanā personām vecumā virs 65 gadiem ar zemu digitālās pratības līmeni.

Arī tad, ja likumprojekts tiek skatīts steidzamības kārtībā, likumdevējam ir pienākums ievērot labas likumdošanas principu. Tiesībsarga ieskatā steidzamības kārtībā virzīto grozījumu Imigrācijas likumā apspriedē nav veikta atbilstoša apspriede, lai izvērtētu, vai un kādu papildus slodzi (līdzās PMLP, Valsts izglītības satura centra un valsts drošības dienestu darbības nodrošināšanai) grozījumi varētu radīt arī veselības aizsardzības

² Tiesībsarga 2023.gada 2.marta vēstule Nr.1-8/8 Ministru kabinetam "Par grozījumiem Imigrācijas likumā".

³ Satversmes tiesas 2021.gada 5.marta sprieduma lietā Nr.2020-30-01 15.punkts.

sistēmai, piemēram, slodzes izlīdzināšanu ģimenes ārstiem, psihietriem un fizikālās un rehabilitācijas medicīnas ārstiem. Ņemot vērā, ka apmēram puse no personām, uz kurām attiecas apstrīdētās normas, ir vecumā no 65 - 75 gadiem, apspriežams būtu jautājums, vai Pārejas noteikumos noteiktajā laikā KF pilsoņi, kuri agrāk bija Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi, varētu saņemt kvalitatīvu psihiatru un fizikālās un rehabilitācijas medicīnas ārstu atzinumu par atbrīvošanu pilnībā vai daļēji no valsts valodas pārbaužu kārtošanas. Atzinuma sniegšanai ārstiem varētu būt nepieciešamība nosūtīt šīs grupas pārstāvjus uz papildu analizēm, izmeklējumiem, konsultācijām, bet veselības sistēmā pieeja izmeklējumiem šobrīd varētu būt apgrūtināta ar rindām un kvotām.

Tiesībsargs kritiski vērtē labas likumdošanas principa ievērošanu apstrīdēto normu pieņemšanas gaitā, tomēr atzīst, ka virkne trūkumu pieņemtajā regulējumā tika novērsti un pārejas periods noteikts saprātīgāks.

Par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1.pantā nostiprinātajam tiesiskās paļāvības principam

Latvija ir dibināta kā valsts ar demokrātisku valsts iekārtu, un cilvēktiesību aizsardzība ir modernas demokrātiskas valsts neatņemama sastāvdaļa. Latvijā tā izriet no Satversmes 1.pantā minētā demokrātijas jēdziena.⁴

Tiesiskas valsts princips ir viens no svarīgākajiem principiem, kas raksturo Latvijas demokrātisko valsts iekārtu, un nodrošina tiesiska valstiskuma pastāvēšanu konkrētā politiskā sistēmā. Tiesiskas valsts principa elementi ir tiesību un likumu virsvadība, varas dalīšana, cilvēka pamattiesību saistošais raksturs, tiesiskās drošības un paļāvības princips, tai skaitā indivīdam nelabvēlīga likuma atpakaļvērstā spēka aizliegums, samērīguma princips, valsts atbildība, procesuālās garantijas un labas pārvaldības princips.⁵

Pieteikumā Satversmes tiesai pieteicēji norāda, ka ar apstrīdēto normu pieņemšanu valsts ir pārkāpusi tiesiskās paļāvības principu, kas nosaka, ka indivīds var paļauties uz to, ka tiesības un citas leģitīmās intereses, kuras viņš ir ieguvis, paļaujoties uz to, ka publisko tiesību subjekta rīcība ir tiesiska un konsekventa, viņam vēlāk netiks atņemtas, tāpēc ka publisko tiesību subjekts savas domas ir mainījis vai arī izrādās, ka viņa rīcība ir bijusi prettiesiska.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 1.panta tvērumā ietilpstošais no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātais tiesiskās paļāvības princips ir saistīts ar tiesiskās drošības principu un nodrošina tā pieprasīto stabilitāti, aizliedzot nekoncekventu valsts rīcību. Šis princips nozīmē, ka indivīds var paļauties uz to, ka valsts rīkojas tiesiski un konsekventi, savukārt valstij ir jāaizsargā tai dāvātā uzticēšanās. Tiesiskās paļāvības principa pastāvēšana ir saistīta ne tikai ar uzticēšanos valsts varai, bet arī ar tiesību normu adresātu rīcības brīvības īstenošanas iespējām. Tiesiskās paļāvības princips aizsargā personas reiz iegūtās tiesības, t.i. persona var paļauties uz to, ka tiesības, kas iegūtas saskaņā ar spēkā esošu tiesību aktu, noteiktajā laika periodā tiks saglabātas un reāli īstenotas⁶.

Tomēr tiesiskās paļāvības princips nosaka arī to, ka indivīda reiz iegūtās tiesības nevar pastāvēt neierobežoti ilgi. Proti, šis princips nedod pamatu ticēt, ka reiz noteiktā tiesiskā situācija nekad nemainīsies, tādēļ būtiski ir, lai likumdevējs nosaka "saudzējošu"

⁴ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. 1.nodaļa. Vispārējie noteikumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014.gads, 173 – 175 lpp.

⁵ Turpat, 190 lpp.

⁶ Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-26-0106 10.2. punkts.

pārejas periodu.⁷ Tiesiskās paļāvības princips neizslēdz to, ka indivīda reiz iegūtās tiesības var tikt grozītas tiesiskā veidā.

Krīzes apstākļos ir pieļaujama pastāvošā tiesiskā regulējuma grozīšana un ierobežojumu noteikšana, kas ir pamatoti ar krīzes apstākļu nepieciešamību un vispārības interesēm. Ja šāda iespēja nepastāvētu, valsts nespētu pienācīgi reaģēt uz mainīgajiem dzīves apstākļiem⁸. Tiesību normu izdevējam ir pienākums sekot līdzi aktuālajai situācijai kādā konkrētā jomā un vajadzības gadījumā, izvērtējot valsts un sabiedrības intereses un vajadzības, grozīt iepriekš pieņemtās tiesību normas. Tāpat arī pašām personām ir jāreķinās ar to, ka tiesiskā situācija var mainīties⁹.

Grozot tiesisko regulējumu, tiesību normu izdevējam jāņem vērā tās tiesības, uz kuru saglabāšanu vai īstenošanu personai var būt izveidojusies paļāvība. Demokrātiskā tiesiskā valstī, izdarot grozījumus normatīvajos aktos, to izdevējam ir pienākums vispusīgi un pilnvērtīgi apsvērt un paredzēt saudzējošu pāreju uz jauno tiesisko regulējumu, lai tādā veidā tiktu nodrošināts saprātīgs līdzsvars starp personu tiesisko paļāvību un sabiedrības gūto labumu¹⁰.

Tiesiskās paļāvības princips pamatā nozīmē aizsardzību pret tādu tiesību normu iedarbības laika noteikšanu, kas ar atpakaļejošu vai tūlītēju spēku negatīvi ietekmē tiesību adresātiem pagātnē pastāvējušas tiesības vai jebkāda cita veida tiesiskās attiecības¹¹. Atkarībā no tā, kāds ir tiesības ietekmējošās tiesību normas spēks laikā, atšķiras tiesisko paļāvību ietekmējošās normas tiesiskuma izvērtēšanas kritēriji. Ja, nosakot tiesību normas iedarbības laiku, secināms, ka tiesību normai noteikts atpakaļejošs spēks, tad prezumē, ka konkrētajai tiesību normai no laika aspekta pakļautās tiesiskās attiecības ir ietekmētas prettiesiski, un to pamatojumam nepieciešami īpaši iemesli¹². Savukārt tiesību normas ar tūlītēju spēku pamatā tiek uzskatītas par tiesiskām, tomēr konkrētu apstākļu dēļ nav izslēdzama iespējamība, ka personu tiesiskā paļāvība aizskarta prettiesiski, tostarp gadījumos, kad atzīstams, ka paļaušanās uz pastāvošo tiesisko regulējumu ir būtiskāka par likumdevēja mērķi, kura sasniegšanai grozījumi pieņemti¹³.

Attiecinot pieņemtā regulējuma tiesiskās sekas uz tiesiskajām attiecībām, kas nodibinātas pagātnē, bet turpinās pēc jaunā regulējuma spēkā stāšanās, tiesību normas tiek pieņemtas ar tūlītēju spēku laikā¹⁴.

Apstrīdētās normas ir pieņemtas ar tūlītēju spēku, jo pieņemtā regulējuma tiesiskās sekas attiecinātas uz tiesiskajām attiecībām, kas ir nodibinātas pagātnē, bet turpinās pēc jaunā regulējuma spēkā stāšanās.

Gadījumos, kad tiesību normu izdevējs nosaka tiesību normām tūlītēju spēku, tam ir jāpārlicinās par normu ietekmi uz pastāvošajām tiesiskajām attiecībām un jānodrošina, ka šī ietekme nav nesamērīga salīdzinājumā ar sasniedzamo mērķi. Proti, lai izvērtētu apstrīdētās normas atbilstību tiesiskās paļāvības principam kopsakarā jānoskaidro: 1) vai personai bija radusies tiesiskā paļāvība; 2) vai, pieņemot apstrīdētās normas, ir nodrošināts

⁷ Satversmes tiesas 2021. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2020-30-01 12. punkts.

⁸ Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-26-0106 22.2.1. punkts.

⁹ Satversmes tiesas 2011. gada 13. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2010-59-01 9.8. punkts.

¹⁰ Satversmes tiesas 2021. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2020-30-01 12. punkts.

¹¹ M.Onževs. Tiesību normu laika aspekti tiesiskā un demokrātiskā valstī. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2016.gads, 98. lpp.

¹² Turpat, 110. un 126 lpp.

¹³ Turpat, 189.–190. un 196 lpp.

¹⁴ Turpat, 189 lpp.

saprātīgs līdzsvars starp personas tiesisko paļāvību un sabiedrības interesēm, kuru labad attiecīgais regulējums tika mainīts¹⁵.

Var pieņemt, ka tiem Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem, kuri noteiktā laika periodā izšķīrās pāriet KF pilsonībā, bija radusies tiesiskā paļāvība saglabāt valsts izsniegto pastāvīgo uzturēšanās atļauju bez papildu nosacījumu noteikšanas līdzīgi citiem ārzemniekiem ar šādu atļauju.

Tomēr jāatzīmē, ka, reaģējot uz apdraudējumiem un iespējamajiem riskiem, valstis var mainīt iecerēšanas un uzturēšanās nosacījumus ārzemniekiem, kas šī brīža ģeopolitiskajos apstākļos Latvijai ir aktuāli. Tādēļ tiesībsargs nesaskata šķēršļus normatīvā regulējuma grozīšanai attiecībā uz noteiktām ārzemnieku grupām, lai izvērtētu iespējamo drošības apdraudējumu.

Latvijai kā tiesiskai valstij, sargājot savu drošību un veicot preventīvus pasākumus drošības risku novēršanai, ir jāievēro labas pārvaldības princips, un, nosakot ierobežojumus, jālūkojas uz to samērīgumu, jānodrošina, lai valsts uzliktie pienākumi un prasības attiecīgā laika periodā būtu reāli izpildāmas un tiesību aizsardzības mehānismi būtu pieejami un efektīvi. Vērtējot, vai apstrīdētajās normās izvirzītās prasības ir reāli izpildāmas, tiesībsargs konstatē, ka, apspriežot Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas sēdē apstrīdētās normas, par normu izpildi atbildīgās institūcijas - Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (turpmāk – PMLP), Valsts izglītības satura centrs (turpmāk - VISC), kā arī Valsts drošības dienesta pārstāvji – norādīja, ka iestāžu kapacitāte, ievērojot arī 2023.gada 5.aprīlī apstrīdētajās normās veiktos grozījumus, ļaus visiem KF pilsoņiem, kuri vēlēties saglabāt pastāvīgo uzturēšanās atļauju kā Eiropas Savienības pastāvīgie iedzīvotāji, laicīgi iesniegt visus dokumentus un uzturēties valstī ar pastāvīgo uzturēšanās atļauju līdz brīdim, kad PMLP pieņems lēmumu par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa piešķiršanu.

Tāpat vērtējot, vai apstrīdēto normu subjektiem, kas ir bijušie Latvijas pilsoņi un nepilsoņi, izvirzītā prasība pierādīt valsts valodas pārzināšanu ir nesamērīga prasība, tiesībsargs uzskata, ka prasība ir samērīga, jo īpaši ņemot vērā šo personu ciešo saikni ar Latviju - daļa no minētajām personām ir dzimušas un visu mūžu nodzīvojušas Latvijas teritorijā, daļa ir Latvijas nepilsoņi, kuri pastāvīgi dzīvoja Latvijas teritorijā līdz neatkarības atjaunošanai un turpina dzīvot Latvijā arī pēc neatkarības atjaunošanas, neskatoties uz KF pilsonības pieņemšanu. Turklāt KF pilsoņiem tiek prasīts pierādīt valsts valodas pārvaldīšanu pamata līmeņa 2.pakāpē¹⁶. Tiesībsarga rīcībā nav datu, lai pārlicinoši secinātu, ka to personu grupā, uz kurām attiecas apstrīdētās normas, būtu jānosaka saudzējošāks pārejas periods valodas prasību izpildei, bet tiesībsarga ieskatā būtu svarīgi ņemt vērā indivīdu atšķirīgās spējas, uz kuriem attiecināmas jaunās valsts valodas pārbaudes prasības. Tiesībsargs jau agrāk ir paudis bažas par MK noteikumu Nr.157 7.6. apakšpunktā noteikto vecuma robežu, kad personas būtu atbrīvojamas pilnībā vai daļēji no valsts valodas pārbaudes, un ir lūdzis samazināt to no 75 gadiem līdz 65 gadiem.

Tāpat, vērtējot pieteicēju norādītos apgrūtinājumus attiecībā uz pienākumu pierādīt iztikas nodrošinājumu pensijas vecumu sasniegušajām personām un savlaicīgi iesniegt apliecinājumu par valsts valodas apguvi, tiesībsargs vēlas norādīt, ka 2023.gada 5.aprīlī Saeima veica grozījumus Imigrācijas likuma Pārejas noteikumu 58.punktā, nosakot, ka,

¹⁵ Satversmes tiesas 2021. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2020-30-01 12. punkts.

¹⁶ A2 līmenī persona spēj vienkāršos teikumos sazināties par tematiem, kas saistīti ar sadzīves situācijām vai personas nodarbošanos, lasa un saprot vienkāršus tekstus par sadzīvi un savu nodarbošanos, prot aizpildīt tipveida dokumentus (piemēram, veidlapas, rēķinus, kvītis), prot uzrakstīt personiska satura īsus tekstus, uztver un saprot dabiskā tempā skaidri runātus neliela apjoma ar personas nodarbošanos un sadzīvi saistītus tekstus.

pieprasot Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu un pastāvīgo uzturēšanās atļauju, PMLP atzīs par pietiekamu iztikas nodrošinājumu Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai arī personai piešķirto pensiju, un personām, kurām Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai ir nepieciešams apliecinājums par valsts valodas apguvi, ļaus iesniegt apliecinājumu līdz 2023.gada 31.decembrim, ja šī persona līdz 2023.gada 1.septembrim vismaz vienu reizi būs kārtojusi valsts valodas prasmes pārbaudi un šai personai būs noteikta atkārtota valsts valodas prasmes pārbaudes kārtošana līdz 2023.gada 30.novembrim, kas tiesībsarga ieskatā ir vērtējams kā saudzējošāks režīms statusa iegūšanas procesā, salīdzinājumā ar sākotnējo apstrīdēto regulējumu.

Tiesībsarga ieskatā valsts varēja mainīt pastāvošo tiesisko regulējumu, lai pārbaudītu, vai KF pilsoņi, kuru pilsonības valsts uzsākusi militāru agresiju pret kaimiņvalsti Ukrainu, nerada draudus Latvijas Republikas valsts drošībai un sabiedriskajai kārtībai, kā arī noteikt prasību apliecināt valsts valodas zināšanas noteiktā līmenī.

Par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 96.pantam

Pieteicēji pieteikumā Satversmes tiesai ir norādījuši, ka ar apstrīdētajām normām ir pārkāptas viņiem garantētās tiesības uz privātās dzīves, konkrēti, ģimenes dzīves neaizskaramību.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) savā judikatūrā ir norādījusi, ka Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pants aizsargā cilvēka tiesības nodibināt un attīstīt attiecības ar citiem cilvēkiem un ārpasauli, un dažkārt tas var ietvert arī indivīda sociālās identitātes aspektus. ECT ir atzinusi, ka sociālo saišu kopums starp pastāvīgi valstī dzīvojošiem ārzemniekiem un sabiedrību, kurā viņi dzīvo, ir daļa no jēdziena “privātā dzīve” konvencijas 8.panta tvērumā. Neatkarīgi no “ģimenes dzīves” pastāvēšanas, pastāvīgi valstī dzīvojošo ārzemnieku izraidīšana ir iejaukšanās viņu tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību¹⁷, un valsts to var pieļaut, ja šāda iejaukšanās noteikta saskaņā ar likumu, ir nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā, ir pamatota ar neatliekamu sociālu vajadzību un ir ievērots samērīguma princips. Šis princips attiecas uz ārzemniekiem neatkarīgi no tā, vai viņi ir dzimuši attiecīgajā valstī vai vecuma, kad viņi ieceļojuši valstī.¹⁸

ECT, vērtējot ārzemnieku tiesības ieceļot un uzturēties citas valsts teritorijā, ir noteikusi, ka Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas dalībvalstīm ir tiesības regulēt ārzemnieku ieceļošanu un uzturēšanos valstī, kā arī izraidīšanu no tās¹⁹. Pastāvīgi valstī dzīvojošos ārzemniekus valsts var izraidīt gadījumā, ja tie rada draudus valsts drošībai un viņu vaina, draudu esamība ir pierādīta.

Vērtējot iespējamo Satversmes 96.panta pārkāpumu, tiesībsargs primāri vēlas uzsvērt, ka ārzemnieka tiesības ieceļot un uzturēties valstī, kuras pilsonis viņš nav, var būt cieši saistītas ar privātās dzīves aspektu, jo ārzemnieku ieceļošana un uzturēšanās var būt pamatota ar ģimenes saišu²⁰ esamību, proti, ārzemnieka laulātais, bērni, vecāki, vecvecāki var būt citas valsts pilsoņi. Gadījumā, ja ārzemniekam tiek anulēta uzturēšanās atļauja, tas var negatīvi ietekmēt ģimenes vienotību un ģimenes saišu saglabāšanu.

¹⁷ ECT 2008.gada 23.jūnija sprieduma lietā Maslov u.c. pret Austriju 63.punkts.

¹⁸ ECT 2006.gada 18.oktobra sprieduma lietā Üner pret Nīderlandi 54.-60.punkts.

¹⁹ ECT 1985.gada 28.maija sprieduma lietā Abdulaziz, Cabales and Balkandali pret Apvienoto Karalisti 67.punkts un ECT 1997.gada 21.oktobra sprieduma lietā Boujlifa pret Franciju 42.punkts.

²⁰ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011.gads, 258 lpp.

Lai izvērtētu iespējamo privātās dzīves ierobežojumu apstrīdēto normu kontekstā, ir jānoskaidro, vai noteiktais ierobežojums noteikts ar likumu vai uz likuma pamata, vai tam ir leģitīms mērķis un vai tas ir samērīgs.

Vērtējot, vai ierobežojums ir noteikts saskaņā ar likumu, tiesībsargs savus apsvērumus ir paudis iepriekš viedokļa sadaļā par ierobežojumu atbilstību labas likumdošanas principam.

Nosaucot leģitīmo mērķi, Saeima ir norādījusi uz to, ka apstrīdētās normas ir vērstas uz to, lai stiprinātu valsts valodas konstitucionālo nozīmi, kā arī preventīvi mazinātu iespējamus drošības riskus saistībā ar Krievijas Federācijas uzsākto karadarbību Ukrainā, kas atbilst Satversmes 116.pantā izpratnē trim leģitīmajiem mērķiem – demokrātiska valsts iekārta, sabiedrības drošības un citu personu tiesību aizsardzība.

Vērtējot, vai ierobežojums ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai un vai mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem, indivīda pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, un vai labums, ko gūst sabiedrība no noteiktā ierobežojuma, ir lielāks par indivīdam nodarīto kaitējumu, tiesībsarga viedoklis ir, ka noteiktie ierobežojumi ir piemēroti leģitīmā mērķa - demokrātiska valsts iekārta un sabiedrības drošība - sasniegšanai, jo valstī noteiktās kārtības rezultātā valsts var pārliecināties, vai KF pilsoņi nerada valsts drošības apdraudējumu un var turpināt uzturēties valstī. Jānorāda, ka līdzīgai procedūrai var tikt pakļauti arī citi trešo valstu pilsoņi, kas pieprasa vīzu vai uzturēšanās atļauju Latvijā²¹.

Ja KF pilsoņiem, kuriem līdz šim bija piešķirta pastāvīgā uzturēšanās atļauja, nespēs izpildīt apstrīdēto normu prasības, Imigrācijas likuma 23¹.panta otrās daļas pirmais punkts garantē ģimenes vienotības saglabāšanu, jo KF pilsoņi varēs pieprasīt termiņuzturēšanās atļauju. Bet primāri tomēr jānorāda, viņiem tiek piedāvāts iegūt Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu, kas garantē pastāvīgas uzturēšanās tiesības, sociālo aizsardzību un plašākas pārvietošanās garantijas Eiropas Savienības teritorijā.

Tiesībsargs uzskata, ka apstrīdētās normas tiktāl, ciktāl tās skar KF pilsoņus, kuru ģimenes locekļi dzīvo Latvijas Republikas teritorijā, atbilst Satversmes 96.pantam, jo garantē ģimenes vienotības saglabāšanu arī pastāvīgās uzturēšanās atļaujas zaudēšanas gadījumā, ja persona savlaicīgi piesakās termiņuzturēšanās atļaujas saņemšanai un nav konstatēts, ka persona rada draudus valsts drošībai un sabiedriskajai kārtībai.

Attiecībā uz KF pilsoņiem, kuriem Latvijas Republikas teritorijā nedzīvo ģimenes locekļi, privātās dzīves aizskārums novēršanai pastāv tiesiskās aizsardzības mehānisms, kas ietverts izbraukšanas rīkojuma un lēmuma par piespiedu izraidīšanu pieņemšanas procesā, proti, pieņemot šos lēmumus PMLP un Valsts robežsardzei ir jāvērtē izraidīšanas ietekme uz Satversmes 96.pantā garantētajām tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību, t.sk. ierobežojuma nepieciešamība demokrātiskā sabiedrībā²², un atbilstību Latvijas uzņemtajām starptautiskajām saistībām, jo īpaši Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 2. un 3.panta kontekstā.

Par apstrīdēto normu atbilstību ECK Ceturtā protokola 4.pantam

Pieteikumā iesniedzēji ir minējuši, ka apstrīdētās normas rada ārzemnieku kolektīvās izraidīšanas riskus, kas ir pretrunā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Ceturtā protokola 4. pantam.

²¹ Skat. Imigrācijas likuma 4.panta devīto daļu un MK noteikumus Nr.554 "Noteikumi par valstīm, kuru pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, veic papildu pārbaudi".

²² ECT 2006.gada 18.oktobra sprieduma lietā Ūner pret Ītāliju 54 - 55., 57 - 58. punkti un ECT 2008.gada 23.jūnija sprieduma lietā Maslov pret Austriju 68., 71.punktus.

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Ceturtā protokola 4.pants nosaka: “Kolektīva ārvalstnieku izraidīšana ir aizliegta.”

Tiesībsarga ieskatā apstrīdētās normas nerada kolektīvās izraidīšanas risku šādu apsvērumu dēļ. Kolektīvā izraidīšana ir aizliegta gan Eiropas Savienības tiesībās, gan Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā. Par kolektīvo izraidīšanu uzskata jebkādu pasākumu, ar ko personas piespiež grupā pamest teritoriju vai valsti un kas īstenots bez pamatotas un objektīvas katras personas individuālās situācijas izskatīšanas²³.

Par kolektīvo izraidīšanu nebūs uzskatāma situācija, kur izraidīšana notiek, pamatojoties uz saprātīgu un objektīvu katra attiecīgā ārvalstnieka gadījuma izvērtējumu. Tādēļ, ja katrai konkrētai personai tiek dota iespēja individuāli izklāstīt kompetentajām iestādēm argumentus pret izraidīšanu, tad līdzīgu lēmumu pieņemšana par vairākiem ārvalstniekiem vai to pārvietošana grupā praktisku apsvērumu dēļ pati par sevi nav uzskatāma par kolektīvu izraidīšanu.

Nemot vērā, ka ar apstrīdētajām normām, nav atcelta izbraukšanas rīkojuma un lēmuma par piespiedu izraidīšanu pieņemšanas un apstrīdēšanas kārtība, kā arī ievērojot to, ka PMLP un Valsts robežsardzei pirms iepriekš minēto lēmumu un rīkojumu pieņemšanas ir jāveic ārzemnieka individuālo apstākļu izvērtējums, t.sk., lēmumu ietekme uz privāto dzīvi, riski piedzīvot necilvēcīgu vai pazemojošu apiešanos, atgriežoties pilsonības valstī, u.c., nevar piekrist pieteicēju paustajiem argumentiem, ka apstrīdētās normas rada kolektīvās izraidīšanas risku.

PMLP pirms lēmuma pieņemšanas par pastāvīgā iedzīvotāja izraidīšanu, kurš līdz šim valstī būs uzturējies ar pastāvīgo uzturēšanās atļauju, būs jāņem vērā šādi faktori:

- a) uzturēšanās ilgumu to teritorijā;
- b) attiecīgās personas vecums;
- c) sekas, kas rodas attiecīgajai personai un ģimenes locekļiem;
- d) saikni ar mītnes valsti vai saiknes trūkumu ar izcelsmes valsti;
- e) izraidīšanas rezultātā iespējamais Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 2. un 3.panta pārkāpuma risks.

Tiesībsargs uzskata, ka apstrīdētās normas nerada Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Ceturtā protokola 4.panta pārkāpuma risku.

Par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 91.pantam

Pieteicēji pieteikumā Satversmes tiesai norāda, ka apstrīdētās normas ir pretrunā Satversmes 91.pantam, jo vienādos un salīdzināmos apstākļos ar KF pilsoņiem atrodas arī citu valstu pilsoņi, kuriem ir derīga pastāvīgās uzturēšanās atļauja, kas izdota uz Imigrācijas likuma 24.panta pirmās daļas 8.punkta pamata.

Latvijā tiesiskās vienlīdzības princips (un tā abi elementi - vienlīdzības princips un diskriminācijas aizliegums) kā konstitucionāla ranga pamattiesību norma²⁴ ir noteikta Satversmes 91.pantā: “Visi cilvēki ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.” Tiesiskās vienlīdzības princips nozīmē, ka vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos izturēšanās ir jābūt vienādei, savukārt atšķirīgos apstākļos izturēšanās ir jābūt atšķirīgai.

Vērtējot, vai apstrīdētās likuma normas atbilst Satversmes 91.panta pirmajam teikumam, jānoskaidro:

²³ Skat. https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_asylum_ENG.pdf 131-133 lpp.

²⁴ Satversmes tiesas 2022.gada 15.decembra sprieduma lietā Nr.2021-36-01 12.1. punkts.

- 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;
- 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām;
- 3) vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu;
- 4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (samērīguma tests).

Vērtējot, vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, tiesībsargs secina, ka vienādos pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos atrodas Latvijas pilsoņi un nepilsoņi, kuri ir pieņēmuši citas valsts pilsonību, saņemot pastāvīgās uzturēšanās atļauju.

Apstrīdētās normas paredz atšķirīgu attieksmi ne tikai atkarībā no tā, kādas valsts pilsonību ieguva Latvijas pilsoņi un nepilsoņi, bet arī atkarībā no tā, saskaņā ar kādu likumu bijušajiem Latvijas pilsoņiem vai nepilsoņiem tika piešķirta pastāvīgā uzturēšanās atļauja pēc citas valsts pilsonības pieņemšanas.

2023.gada 4.aprīļa Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas sēdē tika norādīts, ka apstrīdētie Imigrācijas likuma grozījumi neattieksies uz tiem ārzemniekiem (pēc aplēsēm apmēram līdz 5000-7000 personas), kuri saņēma pastāvīgās uzturēšanās atļauju pēc KF pilsonības saņemšanas saskaņā ar likumu “Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā”²⁵.

Personām, kuras pieņēma KF pilsonību, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saglabāšanai tiek izvirzīta prasība iesniegt apliecinājumu par valsts valodas apguvi atbilstoši MK noteikumu Nr.157 “Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu, valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi” 6.punktam²⁶.

Vērtējot, vai ierobežojums ir noteikts saskaņā ar likumu, tiesībsargs savus apsvērumus ir paudis iepriekš viedokļa sadaļā par ierobežojumu atbilstību labas likumdošanas principam.

Vērtējot, vai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (samērīguma tests), ir nepieciešams vērst uzmanību uz sekojošo.

Pieņemot tādu tiesisko regulējumu, kas rada atšķirīgu attieksmi pret savstarpēji salīdzināmām personām, likumdevējs var vienīgi tad, ja šādu rīcību attaisno sasniedzamais leģitīmais mērķis. Nosakot tiesību ierobežojumus, pienākums uzrādīt un pamatot ierobežojumu leģitīmo mērķi vispirms ir institūcijai, kas izdevusi apstrīdēto aktu.²⁷ Saeima atbildes rakstā šajā Satversmes tiesas lietā ir norādījusi, ka KF pilsoņi neatrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos ar citiem ārzemniekiem, jo viņi veido absolūto vairākumu no visām personām, kurām ir izsniegta pastāvīgā uzturēšanās atļauja, pamatojoties uz Imigrācijas likuma 24.panta pirmās daļas 8.punktu. Tiesībsarga ieskatā Saeimas norādītā statistika nav precīza, jo ietver arī tos KF pilsoņus, kuriem ir pastāvīgā uzturēšanās atļauja piešķirta pamatojoties uz citu Imigrācijas likuma 24.pantā minēto pamatu.

²⁵ Skat. likuma “Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā” 23¹. pantu [<https://likumi.lv/ta/id/73092-par-arvalstnieku-un-bezvalstnieku-ieceļosanu-un-uzturesanos-latvijas-republika>], kas tika pieņemts 1992.gada 1.jūlijā, bet zaudēja spēku 2003.gada 1.maijā.

²⁶ Persona ir tiesīga pretendēt uz Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanu vai pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanu, ja ir apguvusi valsts valodu vismaz pamata līmeņa 2. pakāpē (A2).

²⁷ Satversmes tiesas 2014.gada 13.jūnija sprieduma lietā Nr.2014-02-01 13.punkts.

Ievērojot likumdevēja izvirzītos leģitīmos mērķus – demokrātiskas valsts iekārtas un citu cilvēku tiesību aizsardzība – Saeimas ieskatā atšķirība starp KF pilsoņiem un citiem ārzemniekiem ir atzīstama par būtisku. Saeima norāda, ka apstrīdētās normas tika pieņemtas saistībā ar Krievijas Federācijas uzsākto karadarbību Ukrainā, un Krievijas Federācijas pilsonība ir uzskatāma par vienu no riska faktoriem, kas ņemams vērā, domājot par demokrātiskas valsts iekārtas, valsts drošības un citu cilvēku tiesību aizsardzību.

Ja valsts mērķis ir kontrolēt, vai KF pilsoņi nerada draudus demokrātiskai valsts iekārtai un valsts drošībai saskaņā ar Imigrācijas likuma 4.panta devīto daļu, valsts var to darīt, piemērojot Ministru kabineta noteikumus, kas nosaka to valstu sarakstu, kuru pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, tiek veikta papildu pārbaude. Saskaņā ar MK noteikumu Nr.554 “Noteikumi par valstīm, kuru pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, veic papildu pārbaudi” pielikuma 15.punktu Krievijas Federācija ir iekļauta to valstu skaitā, kuras pilsoņiem, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju, veic papildu pārbaudi. Valsts šādu pasākumu var realizēt arī brīdī, kad pastāvīgās uzturēšanas atļauja tiek reģistrēta. Vadoties no šī apsvēruma, Latvijas valsts var vērtēt iespējamo apdraudējumu valsts drošībai un sabiedriskajai kārtībai, izsniedzot uzturēšanās atļauju KF pilsoņiem.

Ja leģitīmais mērķis ir citu cilvēku tiesību aizsardzība, tiesībsargs vēlas apstiprināt, ka valsts valodas lietojuma stiprināšanai sabiedrībā ir liela nozīme. Ikvienam ārzemniekam, kurš vēlas pastāvīgi dzīvot Latvijas Republikā, būtu jāpārvalda latviešu valoda. Tomēr ceļā uz kopīgi sasniedzamo mērķi – valsts valodas lietojuma stiprināšanu, valsts nevar veidot grupas pēc valstiskās piederības, jo sabiedrībā jāintegrē ikviens ārzemnieks un jāpanāk, ka ikviens Latvijā pastāvīgi dzīvojošs ārzemnieks spēj sazināties valsts valodā. Nosakot prasību valsts valodu pārvaldīt tikai personām ar noteiktu valsts piederību, valsts nerasniegs nosprausto leģitīmo mērķi.

Saskaņā ar tiesībsarga rīcībā esošo no PMLP saņemto informāciju, personas, kuras bija Latvijas pilsoņi un nepilsoņi, saņēma pastāvīgo uzturēšanās atļauju, pieņemot ne tikai KF pilsonību, bet arī citu valstu pilsonību, kuru vidū ir ES dalībvalstis, ASV, Kanāda, Austrālija, kā arī trešās valstis - Baltkrievija (311 personas), Ukraina (431 persona), Izraēla (14 personas), Azerbaidžāna (3 personas), Gruzija (3 personas) un citas valstis.

Ņemot vērā augstāk minētos apsvērumus, tiesībsargs secina, ka apstrīdētās normas nosaka atšķirīgu attieksmi, un likumdevējs nav radis labāko risinājumu, lai sasniegtu leģitīmo mērķi un nodrošinātu Satversmes 91.panta ievērošanu.

Pielikumā:

- 1) Tiesībsarga 2023.gada 2.marta vēstule (reģ. ar Nr.1-8/8) Ministru kabinetam uz 7 lpp.,
- 2) Ministru kabineta 2023.gada 6.aprīļa atbilde (reģ. ar Nr. 23-TA-773) tiesībsargam uz 4 lpp.

Ar cieņu
tiesībsarga vietniece

Ineta Piļāne